

A burgenlandi magyar közművelődés a harmadik évezred elején

(Kelemen László / MMIK Alsóőr - Burgenland)

Általános bevezető:

Burgenland, mint Ausztria legifjabb tartománya hosszú időközön át Ausztria legelmaradottabb tartományaként volt ismert. Számos egyéb szektorhoz hasonlóan a hidegháborús időszak a kulturális szféra támogatottságát is hátráltatta. Érdemi változás csak a 80-évek közepétől, a tartomány ún. „Kulturoffensive” (kulturális offenzíva) koncepció beindulásával volt észlelhető. Ennek keretében számos kulturális/közművelődési létesítmény (Kulturzentrum) épült és pótolta az eddig hiányzó kínálatot. Ennek kisebbségi vonatkozásban azonban nem volt hatása, mivel sokkal inkább a helyi német nyelvű többségi nép hiányos kulturális identitását kívánta megteremteni. Ausztria EU csatlakozása és az Únió közelgő Kelet-európai bővítése viszont igen pozitív légkört teremtett Burgenland multikulturális gyökereinek felismerésére és sajátos helyzetéből adódó hídfunkciója betöltésére. Sok apró jel is afelé mutat, hogy a harmadik évezred elején megteremtődtek azok a keretfeltételek, amelyek a magyar népcsoport számára is szubsztanciális, kiaknázható lehetőségeket hordoznak magukban.

Az Alsóőri MMIK

Az Alsóőri Magyar Média és Információs Központ, intézményszintű értelmezésében 2001-ben, egy EU-Interreg projekt keretében valósult meg. Jogelődje, az Alsóőri Magyar Könyvtár 1973-ban lett alapítva és szerves, fejlődés révén a burgenlandi magyarság központi értelmi identitásörzőjévé vált. 30.000-es nagyságú médiagyűjteménye, értékes helyttörténeti tára és gazdag archívanyaga nemcsak a helyi kisebbség igényeit elégíti ki, hanem szűkebb és tágabb környezete intézményes szintű keresletét is ellátja.

Elektronikus könyvtárkatalógusa (DABIS BIS-C 2000) lehetővé teszi egyben az osztrák könyvtárak hálózatához való csatlakozást is (módosított Mab 2 formátum), amely egyben kisebbségi létünk elfogadottságát is erősíti.

Főbb meghatározó irányvonalak:

A tevékenység eredményességének és fokozása céljából nélkülözhetetlen az szűkebb és tágabb környezethez való alkalmazkodás, az adott szociokulturális közegbe történő integráció. Az osztrák könyvtárakra és közművelődési intézményekre főleg németországi irányvonalak és trendek hatnak. Ennek megfelelően a modern könyvtár és közművelődési létesítmény elképzelhetetlen a multimédia és interaktivitás címszavak nélkül. Ez a magyar nyelvterületen is használt „Teleház” fogalmánál sokkal differenciáltabb és sokrétűbb megközelítése a modern könyvtár feladatmeghatározásának.

Ilyen értelemben ezen fogalomkörön belül el lehet különíteni a hagyományos „könyvtár” (Bibliothek), az ún. „multimédiatéka” (Multimediathek) és az „infotéka” (Infothek) fogalmát. A „Multimédiatéka” az immár hagyományosnak is tekinthető számítógépes felszereltségen és internetes hozzáféréseken túl internetes jelenlétet (honlap) és adatbanki háttérrel rendelkező interaktivitás számos egyéb lehetőségeit (távkeresés és távkölcshozzás, E-learning, E-reading, internetűjság stb.) is magában foglal. Az „Infotéka” elnevezés egy olyan központi helyet jelöl, amely információk gyűjtésével és a megfelelő célcsoportokhoz történő eljuttatásával foglalkozik. Kisebbségi identitásörző összefüggésben ez pl. helyi hírek, aktuális események és egyéb információk disztribúcióját is jelölheti helyi közösségek, szórványban élő érdekeltek, médiák stb. felé. Az internetes keresésben történő tanácsadás és segítségnyújtás, az eligazítás és kereső-szolgáltatás felkínálása kiegészítik ezt a feladatkört. Az MMIK esetében ez a tevékenység már nemcsak tisztán kisebbségi tartalmú információközvetítésekre terjed ki, hanem tág teret kapnak a határ menti, határokon átnyúló információközvetítések és együttműködési keretek is. Határmenti magyarországi PHARE-CBC pályázatoknál számos esetben az MMIK a határon túloldali, Burgenlandi együttműködő fél. A hagyományos tartományi, megyei fejlesztési funkciók decentralizálása, a pályázati szintű projektmegvalósítások Úniós támogatottsága, nagyobb lehetőséget, de egyben nagyobb önállóságigényt és polgári felelősségvállalást is eredményeznek intézményi szinten. A geopolitikai helyzet valamint a kisebbség nyelvismerete és tájékozottsága igen alkalmassá, sőt néha nélkülözhetetlenné is teszi ezirányú tevékenységünket. Nagyon kevés olyan szervezet, intézmény, egyesülés van, amely fel tudna vállalni hasonló szintű feladatokat. Állami-hatósági oldalról ennek az igénynek a felismerése igen lassú és vontatott. Burgenland tartomány az előbbi irányvonallal ellentétben azonban kimondottan támogat ilyen jellegű tevékenységeket. Korlátként csak a személyi kapacitás és hiányos támogatottsága jelentkezik.

Kooperációk:

Ezen hiányzó kapacitások jelenleg csak kooperációk útján helyettesíthetők. Számos helyi regionális és határon átnyúló együttműködés gazdagítja és látja el tartalommal a kultúramunkát. Helyi szinten főleg a magyarság egyéb egyesületei, hagyományőrző együttesei, regionális szinten oktatási intézmények (iskolák, népiskola, felnőttképzési keretek), határon átnyúlóan viszont főleg a Burgenlandhoz határos megyék intézményei, önkormányzatai képezik a kooperációk és egyben a munkamegosztás alapját.

Külön fejezetet képeznek a médiák ill. az ezekkel kapcsolatos együttműködések. Az új osztrák médiatörvény 2001 januárjától lehetővé tette, hogy az osztrák hírügynökség (ORF) Burgenland tartományi kirendeltsége bővítse a Burgenlandi kisebbségek adásidejét és terjedelmét. A tartományi stúdió magyar szerkesztősége napi híreket közöl (minden este 5 perc), heti félórás hírösszefoglalót szerkeszt és Burgenland egyéb kisebbségeivel együtt (horvátok, romák) heti 10 perces kulturális adásidőben is részesül. A TV-adásideje évi 4 alkalomról 6 alkalomra bővült. Légkörteremtést, érdemi identitásörzést sajnos azonban ez nem képes ellátni, a lélekszámban nem túl nagyobb létszámú burgenlandi horvát kisebbséggel összehasonlítva igen aránytalan a forrás- és adásidőfelosztás.

Tágabb jövőkép és fennmaradási esélyeink:

Bizonytalan helyzetekben az ember sokszor találkozik igen szélsőséges álláspontokkal. Sokan azt állítják, hogy ugysis ki fogunk halni – és ismét sokan azt, hogy Burgenlandban a magyaroknak valójában csak most kezdődik a fénykoruk.

Szerintem a realitást egy kicsit higgatabban kell látni (nem fekezte fehérre festeni, hanem a megfelelő szürke árnyalatot megtalálni).

Sok függ a 2001-es népszámlálás eredményétől: Aki csak felületesen foglalkozott a burgenlandi magyarsággal gyorsan azt állítja, hogy állandóan fogyunk. Ha azonban a hivatalos népszámlálások eredményeit megnézzük kiderül, hogy a 20-ik század 50-es éveitől – kisebb, nagyobb hullámszámokkal – gyakorlatilag stagnálunk (míg az egyéb osztrák kisebbségek létszáma csökken). Azt azonban nem lehet vitatni, hogy a Kárpát-medencei magyarság körében mi vagyunk a legelöregedettebbek. A korfa alapján azonban ennek kihatásai csak a

következő (2011-es) népszámlálásnál fognak mutatkozni. A kérdés itt úgy fog megfogalmazódni, hogy addig Magyarország várható EU csatlakozásának és a határok fellazulásának köszönhetően ellensúlyozni tudja e majd a nyomokban már ma is meglévő migráció ezt a determináltságot. A népszámlálás eredményéről még nem rendelkezünk adatokkal. Ezért nem is bocsátkozok becslésekbe.

Európai regionalizmus: Sokan hangoztatják ezt a kifejezést, de mi is rejlik jelenleg már mögötte a burgenlandi magyar népcsoport számára ? Számos vonatkozásban már ma is észleljük ennek hatásait: 1. Infrastruktúra kelet nyugatvá tétele (autóutak, vasúti összeköttetések fejlesztése) 2. Határon túli együttműködések az oktatás, a kutatás, a kultúra, a bűnüldözés területén stb. 3. Migráció és munkavállalás könnyebbé tétele (határmenti sáv) 4. Kétnyelvű munkaerőkereslet (minden szinten). A szóban forgó – és nyilván még gyermekcipőben járó – regionalizmus eszméje a jövőben pozitív keretfeltételeket teremthet a burgenlandi magyarság számára is. A jelenleg felépítés alatt lévő határmenti együttműködések megteremtik azt az infrastrukturális háttérrel, amely egyben hosszútávú tartalmi kitöltést és közös értéképítést is garantál.

Egyéb makrótenyezők: Magyarország világ gazdaságilag is kiemelkedő gazdasági fejlődése, Magyarország várható Európai Unió csatlakozása a közeljövőben, az Európai Unió súlyponteltolódásai (centralizáció és egyben régiók fejlesztése, felértékelése) megteremtik egyrészt azokat a közgazdasági keretfeltételeket, amelyben mint Ausztriának, mint az egyénnek konkrét érdeke is fűződik a magyar nyelv és ezzel együtt a magyar kultúra megőrzéséhez.

Az Autochton jelleg háttérbe szorulása és inkább a „tágabb kulturkörhöz való tartozás” előtérbe kerülése. A kérdés itt az, hogy ennek még a nyelv lesz-e az elsődleges meghatározó eleme? Minél fejlettebb egy társadalom (posztindusztriális szakasz) annál inkább szüksége van helyi és regionális identitástudatra. Ennek történelmi gyökerei nálunk adóttak, csak ki kell fejleszteni azt a stratégiát, hogy ezt hogy tudjuk átültetni a 21 sz. Társadalmi elvárásainak megfelelően.

Összefoglalásként elmondható, hogy jövőképünk a változó környezet- és feltételrendszerhez való alkalmazkodásunk függvénye: fennmaradunk, de átalakulunk!